

MINERALNE VODE SREDIŠNJE HRVATSKE KAO IZVOR ZDRAVSTVENOG TURIZMA

Malović, Viktorija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:394317>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Viktorija Malović

**MINERALNE VODE SREDIŠNJE HRVATSKE
KAO IZVOR ZDRAVSTVENOG TURIZMA**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, rujan 2021.

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Viktorija Malović

**MINERALNE VODE SREDIŠNJE HRVATSKE
KAO IZVOR ZDRAVSTVENOG TURIZMA**

ZAVRŠNI RAD

Kolegij: Osnove specifičnih oblika turizma

Mentor: dr.sc. Mateja Petračić

Matični broj studenta: 0618617069

Karlovac, rujan 2021.

PREDGOVOR

Želim se zahvaliti svima koji su mi pomagali i bili potpora tijekom studiranja preddiplomskog stručnog studija ugostiteljstva. Ovim putem zahvaljujem se svojoj mentorici dr. sc. Mateji Petračić na pomoći, strpljenju i korisnim savjetima koji su mi pomogli prilikom pisanja ovog završnog rada. Posebno se želim zahvaliti svojoj obitelji i prijateljima na neizmjernoj podršci i razumijevanju koje su mi pružali tijekom studiranja.

SAŽETAK

Rad se bavi tematikom zdravstvenog turizma kao jednog od specifičnih oblika turizma. Na samom početku rada definiraju se i klasificiraju osnovni pojmovi u zdravstvenom turizmu kao što su sam pojam zdravstvenog turizma i zdravlja te njegovi oblici, zatim je prikazana kratka povijest razvoja zdravstvenog turizma u Hrvatskoj i u svijetu od prapovijesti do današnjih dana. U radu su objašnjeni prirodni činitelji koji su prirodne pretpostavke za razvoj zdravstvenog turizma te različite terapije koje se u njemu koriste. Opisano je trenutno stanje zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj te je analizirana ponuda zdravstvenog turizma s naglaskom na mineralne vode središnje Hrvatske.

Ključne riječi: zdravstveni turizam, prirodni ljekoviti činitelji, toplice

ABSTRACT

The paper focuses on the topic of health tourism as one of the specific forms of tourism. At the very beginning of the paper, the basic concepts in health tourism are defined and classified, such as the concept of health tourism and its forms, a brief history of the development of health tourism in Croatia and in the world from prehistoric times to the present day. The paper explains the natural factors that are natural prerequisites for the development of health tourism and the various therapies used in it. It also describes the current state of health tourism in the Republic of Croatia and analyses the health tourism offer with focus on mineral waters of central Croatia.

Keywords: health tourism, natural healing factors, spas

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	1
2. POJAM ZDRAVSTVENOG TURIZMA.....	2
2.1. Oblici zdravstvenog turizma.....	3
2.1.1. Lječilišni turizam.....	4
2.1.2. Wellness turizam	5
2.1.3. Medicinski turizam	6
3. POVIJEST ZDRAVSTVENOG TURIZMA	7
3.1. Razvoj zdravstvenog turizma u svijetu	7
3.2. Razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj.....	9
4. PRIRODNE PRETPOSTAVKE ZA RAZVOJ ZDRAVSTVENOG TURIZMA	11
4.1. Terapije u zdravstvenom turizmu	12
5. MINERALNE VODE SREDIŠNJE HRVATSKE	14
5.1. Analiza ponude zdravstvenog turizma u Hrvatskoj	15
5.1.1. Krapinske Toplice.....	18
5.1.2. Tuheljske Toplice	20
5.1.3. Stubičke Toplice	22
5.1.4. Terme Jezerčica	24
5.1.5. Life Class Terme Sveti Martin	26
5.1.6. Varaždinske Toplice	29
5.1.7. Daruvarske Toplice.....	31
5.1.8. Top-Terme Topusko	32
6. ZAKLJUČAK	35
POPIS LITERATURE.....	36
POPIS TABLICA.....	38
POPIS GEOGRAFSKIH KARATA I SLIKA.....	39

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet rada su mineralne vode središnje Hrvatske te njihova uloga u zdravstvenom turizmu. Cilj rada je analizirati oblike i povijest zdravstvenog turizma na području središnje Hrvatske te istražiti ulogu i značaj termalnih izvora u turističkoj ponudi.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Izvori podataka korišteni pri pisanju ovog završnog rada su stručna i znanstvena literatura te službene internetske stranice. Metoda prikupljanja podataka koja je korištena za pisanje ovog rada je metoda istraživanja za stolom, a podaci su obrađeni metodom analize, metodom deskripcije te metodom kompilacije.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od 6 poglavlja. Na početku su navedeni predmet i cilj rada, zatim izvori podataka i metode prikupljanja podataka te sadržaj struktura rada. U drugom poglavlju definira se pojam zdravstvenog turizma i zdravlja te tri segmenta zdravstvenog turizma, a to su wellness turizam, lječilišni turizam i medicinski turizam. U trećem poglavlju prikazan je povijesni razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj i u svijetu. U četvrtom poglavlju definirani su prirodni činitelji kao pretpostavke za razvoj zdravstvenog turizma te terapije koje su se iz njih razvile. U petom poglavlju analizirana je ponuda zdravstvenog turizma u Hrvatskoj na primjerima toplica u središnjoj Hrvatskoj. Na kraju rada nalazi se zaključak u kojem se daje osvrt na spoznaje dobivene tijekom pisanja rada.

2. POJAM ZDRAVSTVENOG TURIZMA

Zdravstveni turizam spada među najzastupljenije oblike turizma u Hrvatskoj. Svrha putovanja motiviranih zdravljem je uz pomoć prirodnih činitelja unaprijediti zdravlje ili liječiti već narušeno zdravlje. Tako je Svjetska zdravstvena organizacija, 1948. godine zdravlje definirala sljedećim riječima: "Zdravlje nije samo odsutnost bolesti i iznemoglosti, već isto tako opće fizičko, mentalno i socijalno blagostanje".¹ Očuvanje i unapređenje zdravlja je najstariji i najjači motiv turističkih kretanja. Promjena životne sredine, klime i ambijenta pozitivno utječe na psihofizičku ravnotežu i zdravlje te zbog toga zdravstvena funkcija turizma postaje sve značajnija, razvoj zdravstvenog turizma sve brži a potražnja za zdravstvenim uslugama sve veća. Suvremeni način života ima za posljedicu nakupljanje stresa zbog čega se javlja sve veća potreba za opuštanjem i bijegom od svakodnevice, a briga za vlastito fizičko i mentalno zdravlje postaje sve važnija.

Potražnju za zdravstvenim turizmom čine osobe upućene na liječenje te osobe koje se svojevolumno uključuju u režim liječenja ili preventive. Suvremeni turisti su turisti specijalnog interesa te njihove želje ispunjavaju selektivni oblici turizma. Pod pojmom turizam specijalnih interesa (selektivni oblici turizma, specifični oblici turizma, selektivne turističke vrste) podrazumijevaju se oni oblici turizma koji su usmjereni na aktivnosti koje privlače manji broj pasioniranih posjetitelja, a to mogu biti različiti hobiji ili aktivnosti u kojima uživa mali broj učesnika.² Temelj dolaska turista u određenu destinaciju čine zdravstvena ustanova i ljekovito sredstvo.

Zdravstveni turizam stručno i pod nadzorom koristi prirodne ljekovite činitelje i/ili postupke fizikalne i rehabilitacijske medicine u cilju očuvanja i unapređenja zdravlja i/ili poboljšanja kvalitete života. Korisnik je turist, hotelski, u kampu i/ili privatno smješten, živi odabranim načinom života i dio dana odvaja za primjenu spomenutih činiteljâ i postupaka. To su zdrave i/ili osobe s kroničnim oštećenjima sustava za kretanje, određenim bolestima dišnoga, krvožilnoga i drugih sustava i kože.³

Za odvijanje aktivnosti zdravstvenog turizma moraju biti osigurani posebni uvjeti, a to su: prirodni ljekoviti činitelji, odgovarajući ugostiteljski, medicinski, paramedicinski i drugi

¹ Čorak, S., Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Institut za turizam, Zagreb, 2006., str. 221.

² Dujmović, M. (2014.), Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, str. 103.

³ Ivanišević, G. (2016.), Prirodne pretpostavke zdravstvenog turizma u Hrvatskoj, str. 15.

sadržaji, liječnički nadzor, zdravstveno-turistički objekti, lječilišno turističko mjesto i zdravstveno-turistička destinacija. Najtraženija odredišta su ona koja uz kvalitetnu zdravstvenu infrastrukturu korisnicima pružaju i ostale sadržaje koji omogućuju sveobuhvatni doživljaj, kao što su povijesne i kulturne lokacije, atraktivni krajolik pogodan za rekreaciju i dodatne aktivnosti.

2.1. Oblici zdravstvenog turizma

Zdravstveni turizam sastoji se od tri segmenta: wellness turizam, lječilišni turizam i medicinski turizam. Razlikuju se prema proizvodima i uslugama koje pružaju, njihovom cilju te mjestu gdje se određene usluge pružaju. Temeljni dokumenti koji definiraju razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj, Strategija razvoja turizma RH do 2020. te Nacionalna strategija razvoja zdravstva Hrvatske 2012.-2020., slijedeći međunarodno priznatu podjelu, prepoznaju tri oblika zdravstvenog turizma: wellness, lječilišni i medicinski turizam.⁴ Međuodnos pojedinih oblika zdravstvenog turizma prema pružateljima usluga prikazan je u Tablici 1.

Tablica 1. Oblici zdravstvenog turizma i pružatelji zdravstveno-turističkih usluga

OBJEKTI UGOSTITELJSKE PONUDE		ZDRAVSTVENE USTANOVE	
Wellness ponuda (hoteli, toplice, centri)	Prirodna lječilišta		Klinike/Bolnice
	Lječilišta	Specijalne bolnice	
Holistički wellness Medicinski wellness	Holistički wellness Medicinski wellness Lječilišni turizam	Medicinski wellness Lječilišni turizam	Medicinski turizam
Wellness usluge			
	Lječilišne usluge		
		Medicinske usluge	

Izvor: Institut za turizam, Nacionalni program - akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Republika Hrvatska Ministarstvo turizma, Zagreb, 2014. (22.6.2021.)

⁴ Institut za turizam, Nacionalni program - akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Republika Hrvatska Ministarstvo turizma, Zagreb, 2014, str. 8.

2.1.1. Lječilišni turizam

Lječilišni turizam definira se kao složena zdravstvena i turistička aktivnost koja se provodi u prirodnim lječilištima u kojima ključno mjesto zauzima liječenje i rehabilitacija različitih bolesti i bolesnih stanja, oporavka i sprečavanja bolesti uz stručnu primjenu prirodnih ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne medicine i rehabilitacije.⁵

Pod stručnim nadzorom provode se tretmani liječenja i rehabilitacije u različitim specijalizacijama za kardiovaskularne, respiratorne, neurološke, ortopedske, lokomotorne i dermatološke bolesti. Temelji se na stručnom i kontroliranom korištenju različitih prirodnih ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne terapije radi unapređenja zdravlja te poboljšanja kvalitete života. Odvija se u lječilištima i specijalnim bolnicama koje se većinom nalaze u kontinentalnom dijelu Hrvatske, a njihova ponuda temeljena je na korištenju termo-mineralnih izvora vode i naftalana. Boravak posjetitelja nije tradicionalno turistički iz razloga što je pojedinac upućen na liječenje, ali se statistički obrađuje kao turistički zbog korištenja različitih turističkih usluga.

Slika 1. Thalassotherapia Opatija, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti srca, pluća i reumatizma

Izvor: [Thalassotherapia Opatija - Članice | Kvarner Health](#) (30.6.2021.)

⁵ Dujmović, M. (2014.), str. 132.

2.1.2. Wellness turizam

Wellness turizam je pojam koji susrećemo tek u novije vrijeme. Wellness turizam odnosi se na turistička putovanja motivirana željom za postizanjem tjelesne i duhovne ravnoteže kroz organizirano provođenje zdravstveno-preventivnih i kurativnih programa u svrhu prevencije bolesti, odnosno očuvanja i/ili unapređenja zdravlja.⁶ Odvija se u lječilištima, hotelima i samostalnim objektima. Razvio se iz niza terapija koje se koriste u lječilišnom turizmu kao što su hidroterapija, talasoterapija, balneoterapija i aromaterapija. Integrira velik broj različitih komponenti koje utječu na očuvanje i unapređenje zdravlja te obuhvaća sve od tjelesne aktivnosti, kretanja, uravnotežene prehrane, opuštanja i nadvladavanja stresa. Postoje dva pristupa u oblikovanju wellness ponude: medicinski wellness koji podrazumijeva provođenje preventivnih i kurativnih programa u svrhu prevencije bolesti te očuvanja i unapređenja zdravlja pomoću metoda konvencionalne, komplementarne i tradicionalne medicine i holistički wellness koji obuhvaća holistički pristup očuvanja i unapređenja zdravlja te ostalu ne-medicinsku wellness ponudu. Programe wellnessa provodi multidisciplinarni tim stručnjaka koji najčešće uključuje liječnike, wellness instruktore, sportske trenere i nutricioniste.

Tablica 2. Elementi wellnessa

Prirodni agensi	Vježbanje	Antistresni programi	Terapije	Programi ljepote
- termalna voda - more - klima - zrak - sunčevo zračenje - aromatično bilje - ljekovito blato - alge	- jutarnja gimnastika - vježbanje - programi mršavljenja - pilates	- masaže - kupke - sauna - aromaterapija - joga - meditacija - autogeni trening	- dijagnostika - tretmani - rehabilitacija - psihoterapija - akupunktura - akupresura - uravnotežena prehrana	- kozmetički tretmani - anticelulitni programi - pedikura - manikura - antiage tretmani

Izvor: nastavni materijali

⁶ Ivandić, N.; Kunst, I.; Telišman-Košuta, N. Pretpostavke održivosti zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj – načela razvoja i ključni činitelji uspjeha. // Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin (2016), str. 25-46. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/170953> (26.2.2021.)

2.1.3. Medicinski turizam

Medicinski turizam podrazumijeva odlazak izvan mjesta stalnog boravka u cilju obavljanja pregleda i/ili jednokratnog medicinskog zahvata.⁷ Bez obzira o vrstama zahvata, u pravilu se odvija u specijaliziranim zdravstvenim institucijama odnosno medicinskim ordinacijama, klinikama ili poliklinikama te specijalnim bolnicama s uključenim odgovarajućim uslugama njege i oporavka. Primarna motivacija putovanja na medicinske tretmane je vrhunska zdravstvena usluga, često uz niže troškove i u kraćem roku, ali i nemogućnost da se pojedini zahvati/tretmani realiziraju u vlastitoj zemlji.⁸

Medicinski turizam je brzorastući segment zdravstvenog turizma, a najtraženije usluge su estetska kirurgija i stomatologija te ortopedija i mršavljenje.

Slika 2. Dental Centar Dubravica

Izvor: [Dental Centar Dubravica - Implantologija, oralna kirurgija i estetska stomatologija | Dental Centar Dubravica Vodice Hrvatska \(dcd.hr\)](https://dcd.hr/) (30.6.2021.)

⁷ Ivandić, N.; Kunst, I.; Telišman-Košuta, N. Pretpostavke održivosti zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj – načela razvoja i ključni činitelji uspjeha. // Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, 27 (2016), str. 25-46. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/170953> (26.2.2021.)

⁸ Akcijski plan razvoja turizma, Ministarstvo turizma, Zagreb, 2014. Dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf (04.06.2021.)

3. POVIJEST ZDRAVSTVENOG TURIZMA

Zdravstveni turizam je među najstarijim specifičnim oblicima turizma. Prije pojave zdravstvenog turizma u oblicima kakve danas poznajemo, postoji duga povijest putovanja motiviranih očuvanjem zdravlja. Čovjek je od pamtivijeka povezan s prirodom i njezinim ljekovitim činiteljima. Ljudske nastambe su već u pretpovijesti često bile smještene blizu izvora termomineralnih voda. Drevni narodi su prije 5000 godina prije Krista koristili terapije koje se još i danas koriste u toplicama i lječilištima. Putovanja s ciljem očuvanja zdravlja datiraju još iz antičkog doba, a tome svjedoče brojna otkrivena termalna kupališta, ljetnikovci i odmorišta. Očuvanje zdravlja oduvijek je bio najsnažniji motiv za uvođenje promjena u čovjekov život te je kasnije postao i trajan motiv turističkih kretanja.

3.1. Razvoj zdravstvenog turizma u svijetu

U prapovijesti, naši su preci su nabavljali zalihe vode iz jezera, močvara i rijeka. Pračovjek je boravio uz termalne izvore već u srednjem i gornjem pleistocenu (srednji pleistocen: oko 728 000 god. pr. Kr. - oko 125 000 god. pr. Kr., gornji pleistocen: oko 125 000 god. pr. Kr. - oko 8 000 god. pr. Kr.), a stari narodi vjerovali su u čudotvornu moć vode. Pojedini izvori bili su zanimljivi i žiteljima u pretpovijesnom dobu, dok je većina termalnih izvora iskorištavana od Rimljana pa sve do današnjih dana. Kupanje je zauzimalo važno mjesto u životu Grka, na što ukazuju ostaci kupališta u palači Knosos koja je izgrađena oko 1700. godine prije Krista. Prve rimske terme sagrađene su u 3. stoljeću prije Krista, bile su jednostavne i zvale su se balnea te su već tada bile omiljeno mjesto za kupanje i uživanje u ljekovitoj vodi. Terme su uz svoju primarnu namjenu javnih kupališta bile i središte društvenoga života. Standardizirani arhitektonski tip termi nije razvijen sve dok Rimljani nisu dizajnirali velike carske terme kao što su Karakaline, Dioklecijanove i Trajanove terme. Neke od najljepših rimskih termi u svijetu su Bath u Velikoj Britaniji i Terme Vals u Švicarskoj.

Slika 3. Rimske terme u Bathu

Izvor: [Spa Heritage | Visit Bath](#) (25.6.2021.)

U Srednjem vijeku održavala se osobna higijena i tražilo zdravlje u kupeljima, primjerice u zemljama islamske tradicije u tzv. turskoj kupelji, poznatoj i kao “hamam”. Turska kupelj popularnost je stekla u 7. stoljeću u Turskoj. Kada su Konstantinopol (Istanbul) preuzeli Rimljani sredinom 15. stoljeća, spojene su rimske kupališne navike s turskima te je nastao novi ritual čišćenja, usklađen s pravilima islama.

Slika 4. Hamam sultanije Hurem koji datira iz 1556. godine

Izvor: <https://www.timeout.com/istanbul/tr/saglik-ve-guzellik/ayasofya-hurrem-sultan-hamami> (4.7.2021.)

Spa-gradovi u 18. i 19. stoljeću bilježe intenzivan promet posjetitelja, uglavnom onih iz viših slojeva. Pripadnici tadašnje aristokracije i buržoazije rado su posjećivali Vichy, Evian, Karlove Vary, Baden-Baden i druga slična mjesta gdje je bio razvijen specifičan društveni život, a infrastruktura odražavala njihov ukus i prohtjeve.

3.2. Razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj

Hrvatska ima prirodne predispozicije za razvoj zdravstvenog turizma poput ugodne klime, blagog podneblja i prirodnih čimbenika. Zdravstveni turizam u Hrvatskoj najprije se počeo razvijati u kontinentalnom dijelu, a kasnije u primorskim krajevima te postoji višestoljetna tradicija odlaska u lječilišna, osobito toplička mjesta.

U Hrvatskoj su već u antičko doba postojale *Aquae Balissae* (Daruvarske Toplice), *Aquae Vivae* (Krapinske Toplice) te *Aquae Iasae* (Varaždinske Toplice). U rimsko doba koristili su se mnogi izvori termomineralnih voda i peloida te su na njima sagrađena kupališta za odmor, liječenje i oporavak rimskih vojnika, bogataša ali i običnih ljudi.

Nakon srednjeg vijeka, kada su se prirodni ljekoviti činitelji slabije koristili, nastaje procvat njihova korištenja od druge polovice 18. stoljeća pa sve do danas. Tada su se razvile znanosti balneologija, talasologija i klimatologija, koje proučavaju prirodne ljekovite činitelje kopna, mora i atmosfere te načine i rezultate njihove primjene na ljudskom organizmu.

O pravom zdravstvenom turizmu može se govoriti u okviru specifične turističke pojave, turizma povlaštenih društvenih slojeva, koji se javlja otprilike sredinom 19. stoljeća, a završava početkom Prvoga svjetskog rata.⁹ Tada su u Hrvatskoj i u znatnom dijelu Europe izgrađeni brojni turistički kompleksi vila i hotela te uređeni velebnj engleski i francuski perivoji, a njihovi očuvani ostaci tvore turističku povijesnu jezgru brojnih liječilišnih turističkih mjesta. Korisnici usluga tih prirodnih lječilišta bili su bogati ljudi koji su u njima provodili svoje slobodno vrijeme. Usluge su se zasnivale na prirodnim ljekovitim činiteljima: termalnoj ili termomineralnoj vodi, morskoj vodi i mediteranskoj klimi te su osim smještajnim, ugostiteljskim, liječilišnim i sportskim sadržajima, bila opremljena i salonima za bogat društveni život uz organiziranje kulturnih i drugih manifestacija. U Hrvatskoj se u tu kategoriju ubrajaju

⁹ Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno, str. 216. (26.6.2021.)

Varaždinske toplice, Krapinske toplice, Stubičke toplice, Lipik, Daruvarske toplice, Topusko, Rovinj, Brijuni, Opatija, Veli Lošinj i Crikvenica.

U Hrvatskoj su lječilišta nakon Drugoga svjetskog rata sve više poprimala značajke čistih zdravstvenih ustanova - bolnica, namijenjenih liječenju bolesnih, i to samo njihove fizičke komponente.¹⁰ Za Domovinskog rata te su bolnice proglašene specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju te su takve ostale sve do danas.

¹⁰ Hrvatski turizam: plavo bijelo zeleno, str. 217. (26.6.2021.)

4. PRIRODNE PRETPOSTAVKE ZA RAZVOJ ZDRAVSTVENOG TURIZMA

Prirodni ljekoviti činitelji su dijelovi prirode koji povoljno djeluju na očuvanje i unapređenje zdravlja, poboljšanje kvalitete života te se koriste za sprječavanje, liječenje, oporavak i rehabilitaciju od različitih bolesti kod bolesnika i drugih korisnika. Prirodni ljekoviti činitelji čine resursnu osnovu zdravstvenog turizma jer je za njihovo korištenje potrebno putovanje izvan uobičajenog mjesta boravka. Prema naravi dijele se u tri skupine, a to su: klimatski, morski i toplički (balneološki) činitelji. Klimatski činitelji su promjena klimatskog mjesta, klimatska počela i činitelji, klimatski postupci, čistoća zraka, sunčevo zračenje, morski činitelji, kraške špilje te rudnici soli. Morski činitelji su: klima, čistoća zraka, morska voda, alge, biljni pokrov, šetnice i staze, sunčevo zračenje, pijesak, solanski peloid i morski peloid (liman). Toplički (balneološki) činitelji su peloidi, naftalan, klima, čistoća zraka, biljni pokrov, šetnice i staze te sunčevo zračenje.

Tablica 3. Prirodni ljekoviti činitelji

Klimatski	Morski	Toplični (balneološki)
- promjena klimatskog mjesta - klimatska počela i činitelji - klimatski postupci - čistoća zraka - sunčevo zračenje - morski činitelji - kraške špilje - rudnici soli	- klima - čistoća zraka - alge - biljni pokrov - šetnice i staze - sunčevo zračenje - pijesak - solanski peloid - morski peloid (liman)	- termomineralne vode - peloidi - naftalan - klima - čistoća zraka - biljni pokrov - šetnice i staze - sunčevo zračenje

Izvor: Ivanišević, G. Prirodne pretpostavke zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin (2016). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/170952>

Primjena prirodnih ljekovitih činitelja može biti stručna i slobodna. Stručna se primjena provodi u određenim, posebnim, institucijama (prirodnim lječilištima, zavodima, bolnicama) pod stalnim nadzorom liječnika koji su upućeni u tehniku primjene i doziranje činitelja. Slobodna primjena činitelja podrazumijeva boravak u mjestima primjene činitelja i njihovo korištenje u svrhu unaprjeđenja zdravlja. Činitelje korisnici sami primjenjuju, izvan

zdravstvenih ustanova po slobodnom režimu, ali u skladu s preporukama liječnika.¹¹ Uz prirodne oblike liječenja razvile su se i tri znanosti: balneologija, talasologija i klimatologija.

4.1. Terapije u zdravstvenom turizmu

Prirodni ljekoviti činitelji koriste se kao klimatoterapija, talasoterapija i balneoterapija.

1) Klimatoterapija

Klimatoterapija ili klimatsko liječenje koristi ljekovite klimatske činitelje karakteristične za pojedina klimatska područja u terapijske svrhe. Iz njih su se razvile aeroterapija, helioterapija, talasoterapija i speleoterapija. Klimatski činitelji dijele se na: fizikalne i kemijske koji podrazumijevaju atmosferski tlak, temperaturu, količinu svjetlosti te sastav zraka i zaštićenost od vjetrova, zatim biološke koji uključuju odsutnost bakterija, specifičnu prehranu i način života u pojedinim klimama, te psihološke činitelje koji uključuju odmor, promjenu okoliša, ljepotu okolice i razonodu.

Tablica 4. Podjela klimatskih činitelja

KLIMATSKI ČINITELJI		
FIZIKALNI I KEMIJSKI	BIOLOŠKI	PSIHOLOŠKI
- atmosferski tlak - temperatura - količina svjetlosti - sastav zraka (nezagađena atmosfera) - zaštićenost od vjetrova	- odsutnost bakterija - specifična prehrana i način života u pojedinim klimama	- odmor - promjena okoliša - ljepota okolice - razonoda

Izvor: Obrada autora prema podacima s klimatoterapija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31896> (25.6.2021.)

¹¹ Ivanišević, G.: Zdravstveni i lječilišni turizam u Hrvatskoj, Hrvatska - zdravstveni i lječilišni turizam, Hrvatski liječnički zbor, Zagreb, 2015., str. 15.

2) Termalizam

Termalizam je skup metoda liječenja pomoću prirodnih termalnih i mineralnih voda koje imaju mehaničko, termičko i kemijsko djelovanje te zemnog mineralnog ulja odnosno naftenske nafte.

Balneoterapija ili kupališno liječenje je sastavni dio termalizma, a terapija je bazirana na ljekovitom blatu (peloidima) te se odvija u prirodnim lječilištima. Koristi termomineralne vode, peloide i naftalan iz kojih su se razvile hidroterapija, peloidoterapija i naftalanoterapija. Balneoterapija se primjenjuje kod bolesti i stanja nakon ozljeda organa za pokretanje, bolesti srca i krvnih žila, dišnih i probavnih organa, ženskih i kožnih a i nekih metaboličkih i živčanih bolesti.¹²

3) Talasoterapija

Talasoterapija je medicinska primjena ljekovitih činitelja mora i primorja. Iz njih su se razvile klimatoterapija, aeroterapija, hidroterapija, algoterapija, aromaterapija, kineziterapija, helioterapija, psamoterapija, peloidoterapija i limanoterapija.

Ti su čimbenici podijeljeni u tri skupine: 1) termijsko-higrični sklop, koji čine morska voda i zrak, vjetrovi, Sunčevo zračenje i primjena ugrijanoga pijeska (psamoterapija); 2) aktinički sklop, koji čini bioaktivno ozračivanje infracrvenim, ultraljubičastim i vidljivim zrakama Sunčeva spektra, djelovanje kojih je u priobalju jače zbog odraza s morske površine; 3) aerični sklop, koji obuhvaća posebnost sastava zraka, tj. odsutnost štetnih tvari, napose smoga, a prisutnost aerosola (natrijeva klorida, magnezija, joda i dr.), eteričnih ulja iz raslinja itd.¹³ Morska voda služi za kupanje, plivanje i vježbanje, dok se blaga klima primorskih krajeva koristi za zračne kupke, sunčanje, inhalacije zraka, šetnje i terenske kure hodanja. Talasoterapija se primjenjuje u svrhu liječenja i rehabilitacije kod alergijskih, kožnih i reumatskih bolesti te za brži oporavak, ali se preporučuje i zdravima ljudima za rekreaciju. Odvija se u specijaliziranim ustanovama ili slobodno te čini osnovu zdravstvenog turizma u priobalju. Lječilišta talasoterapijom nalaze se u Crikvenici, Opatiji, Rovinju i Velom Lošinju.

¹² balneoterapija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 25.6.2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=5565>

¹³ talasoterapija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 25. 6.2021. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=60263>

5. MINERALNE VODE SREDIŠNJE HRVATSKE

Središnja Hrvatska obuhvaća krajnje rubne dijelove Panonske nizine te peripanonska područja Hrvatskoga zagorja, Međimurja, Pokuplja i Banovine. Ona je populacijsko i gospodarsko težište zemlje s glavnim gradom Zagrebom, a ostali veći gradovi i regionalna središta su Varaždin, Čakovec i Krapina u sjevernom dijelu regije, Karlovac i Sisak u južnom dijelu te Bjelovar i Koprivnica u istočnom dijelu regije.¹⁴ Smještena je u porječju Save, Drave i Mure sjeverozapadno od Zagreba, prekrivena starim šumama, vinogradima i baroknim dvorcima.

Geografska karta 1. Suvremena regionalna podjela Republike Hrvatske

Izvor: [Hrvatska.eu - Zemlja i ljudi \(croatia.eu\)](http://Hrvatska.eu - Zemlja i ljudi (croatia.eu)) (26.5.2021.)

¹⁴ [Hrvatska.eu - Zemlja i ljudi \(croatia.eu\)](http://Hrvatska.eu - Zemlja i ljudi (croatia.eu)) (7.6.2021.)

Hrvatska raspolaže sa velikim brojem termi i lječilišnih mjesta sa 103 izvora prirodne mineralne vode te se nalazi u samom vrhu UNESCO-ova popisa bogatstva vode u Europi ali i svijetu. U Hrvatskoj postoji duga tradicija korištenja geotermalne energije uglavnom u balneološke svrhe. Većina najpoznatijih hrvatskih termi i lječilišta nalazi se upravo u središnjoj Hrvatskoj, a neka od njih se po kvaliteti mineralne vode ubrajaju u prvih deset u Europi. Po kvaliteti termalne vode u Topuskom zauzimaju treće, a u Krapinskim Toplicama šesto mjesto u Europi.

Geografska karta 2. Geotermalni potencijal Hrvatske

Izvor: [Početna - MENEJA](#) (27.5.2021.)

5.1. Analiza ponude zdravstvenog turizma u Hrvatskoj

Republika Hrvatska ima respektabilnu ponuda lječilišnog, medicinskog i wellness turizma koja je nastala na temeljima iznimno vrijednih prirodnih čimbenika. Ovdajšnje terme se po kvaliteti, stručnosti osoblja i tradiciji svrstavaju u sam europski vrh. Uz stručnost osoblja i usluge koje su primjerene potrebama suvremenih gostiju toplice, kao i mreža bolnica i poliklinika, imaju vrhunsku tehnologiju i mjesta su u kojima se put do zdravlja veže s užitkom boravka.

Ponuda u području zdravstvenog turizma uključuje oko 80 hotela s wellness sadržajima i 4 toplica sa smještajem: Terme Tuhelj, Terme Jezerčica, Terme Sveti Martin i Toplice Lešće. Prirodna lječilišta dijele se na lječilišta i specijalne bolnice. Od lječilišta treba spomenuti Lječilište Topusko i Top Terme-Topusko, zatim Bizovačke Toplice, Veli Lošinj i Istarske

Toplice. Specijalne bolnice u Republici Hrvatskoj su: Krapinske Toplice, Varaždinske Toplice, Stubičke Toplice, Daruvarske Toplice, Lipik, Naftalan u Ivanić Gradu, Thalassotherapia Opatija, Thalassotherapia Crikvenica, Biokovka u Makarskoj te Kalos u Veloj Luci. Što se tiče klinika i bolnica, one se dijele na javne zdravstvene ustanove koje uključuju 5 kliničkih bolničkih centara, 3 kliničke bolnice, 5 klinika, 20 općih bolnica, poliklinike te oko 800 privatnih zdravstvenih ustanova (Tablica 5.).

Postojeća zdravstveno turistička ponuda disperzirana je diljem zemlje, iako je očigledna pojačana koncentracija u primorskoj i sjeverno-zapadnoj Hrvatskoj, osobito na Kvarneru, u Istri, županijama Sjeverne Hrvatske te na području Zagreba.¹⁵

Tablica 5. Pružatelji usluga zdravstvenog turizma u Hrvatskoj

OBJEKTI UGOSTITELJSKE PONUDE		ZDRAVSTVENE USTANOVE	
Wellness ponuda	Prirodna lječilišta		Klinike/Bolnice
	Lječilišta	Specijalne bolnice	
<p>Hoteli: oko 80 hotela s wellness</p> <p>Toplice (sa smještajem): Terme Tuhelj Terme Jezerčica Terme Sveti Martin Toplice Lešće</p>	<p>Lječilište Topusko Top Terme Topusko Bizovačke toplice Veli Lošinj Istarske Toplice</p>	<p>Varaždinske toplice Stubičke Toplice Krapinske Toplice Daruvarske Toplice Lipik Naftalan, Ivanić Grad Thalassotherapia, Opatija Thalassoteraphia, Crikvenica Kalos, Vela Luka Biokovka, Makarska</p>	<p>Javne zdravstvene ustanove: Klinički bolnički centri (5) Kliničke bolnice (3) Klinike (5) Opće bolnice (20) Poliklinike</p> <p>Privatne zdravstvene ustanove: oko 800 subjekata: SB Sv. Katarina Klinika Magdalena Poliklinika Medico</p>

Izvor: Akcijski plan razvoja turizma, Ministarstvo turizma, Zagreb, 2014. Dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf (22.06.2021.)

¹⁵ Akcijski plan razvoja turizma, Ministarstvo turizma, Zagreb, 2014. Dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf (22.06.2021.)

U Republici Hrvatskoj djeluje 17 lječilišnih mjesta s prirodnim ljekovitim činiteljima (Tablica 6.).

Tablica 6. Lječilišna mjesta u Republici Hrvatskoj

MJESTO	ZDRAVSTVENE USTANOVE	LJEKOVITI ČINITELJI
Biograd	Spec. bolnica za ortopediju	KT
Bizovac	Poliklinika „Bizovačke Toplice-medicinska rehabilitacija“	Btv
Crikvenica	Spec. bolnica za med. rehabilitaciju Thalassotherapie	Btmv
Daruvar	Spec. bolnica za med. rehabilitaciju Daruvarske Toplice	KT
Ivanić Grad	Spec. bolnica za med. rehabilitaciju Naftalan	Btmvn
Krapinske Toplice	Spec. bolnica za rehabilitaciju	Btv
Lipik	Spec. bolnica za rehabilitaciju	Btmv
Makarska	Spec. bolnica za rehabilitaciju Biokovka	KT
Nin	Specijalistička ambulanta	KTI
Opatija	Spec. bolnica za medicinsku rehabilitaciju, bolesti srca, pluća i reumatizma Thalassotherapie	KT
Rovinj	Bolnica za ortopediju i rehabilitaciju „Prim. dr. Martin Horvat“	KTps
Sv. Stjepan, Livade	Lječilište Istarske Toplice	Btmvp
Stubičke Toplice	Spec. bolnica za med. rehabilitaciju	Btv
Topusko	Lječilište	Btv
Tuheljske Toplice	Turističko-rekreacijski centar Mihanović	Btmv
Varaždinske Toplice	Spec. bolnica za med. rehabilitaciju	Btmp
Vela Luka	Spec. bolnica za med. rehabilitaciju Kalos	KTI
Veli Lošinj	Lječilište za bolesti dišnih organa i kože	
<i>K - klimatoterapijski, T - talasoterapijski, B - balneoterapijski, Tv - termalna voda, tmv - termomineralna voda, p - peloid, l - liman, ps - pijesak, n - naftalan</i>		

Izvor: Ivanišević, G. Prirodne pretpostavke zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin (2016). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/170952> (23.6.2021.)

5.1.1. Krapinske Toplice

Krapinske Toplice su poznato termalno lječilište u idiličnom kutku Hrvatskog Zagorja, smještene među pitomim zagorskim brežuljcima. Udaljene su 46 kilometara od Zagreba, a samo mjesto je smješteno u kotlini koja je otvorena prema jugu.

Krapinske Toplice i uža okolica u ponudi imaju i brojne turističke atrakcije kao što su seoska domaćinstva, vinarije, dvorci, muzeji, konjički ranč te pješačke i biciklističke staze. Svoju lječilišnu ponudu temelje na starim izvorima termomineralne vode poznate još iz rimskog doba kao Aquae Vivae - voda života, što je i ime današnjeg vodenog parka koji je jedan od najvećih i najmodernijih vodenih centara u Hrvatskoj. Krapinske Toplice karakteriziraju čak četiri izvora hipertermalne vode čija temperatura iznosi od 39 do 41 °C te je bogata mineralima kalcija, magnezija i hidrokarbonata uz niske količine sumpora zbog čega ima blag miris. Uz izvore je i nalazište prirodnog ljekovitog fango blata koje se primjenjuje u terapijama. Ocijenjena je kao 6. najkvalitetnija voda Europe.

Slika 5. Krapinske Toplice

Izvor: [Krapinske Toplice - Wellness Hotel Villa Magdalena \(villa-magdalena.net\)](http://villa-magdalena.net) (7.6.2021.)

Suvremeno opremljena bolnica specijalizirana je za rehabilitaciju bolesnika s kardiološkim, neurološkim, reumatskim i ortopedskim oboljenjima te za rehabilitaciju djece.

Nudi čitav niz medicinskih programa koji se temelje se na primjeni prirodnih ljekovitih sredstava kao što su hipertermalna voda i prirodno ljekovito blato fango uz niz suvremenih postupaka fizikalne medicine i rehabilitacije. Krapinske Toplice poznate su po tradiciji uspješnog liječenja bolesti srca i krvnih žila, odnosno po kvalitetnoj kardiologiji i kardiovaskularnoj kirurgiji uz skraćeno trajanje hospitalizacije.

Posjetitelji u vodenom parku na preko 1.100 m² vodene površine s bogato opremljenim wellness centrom mogu uživati u kombiniranom velikom unutarnjem i vanjskom bazenu s mnogobrojnim vodenim atrakcijama kao što su divlja rijeka, tobogan, gejziri i slapovima, dječji bazen, bazen s valovima, jedinstveni bazen za ronjenje dubine 4,5 metara, bazen za plivanje te vanjski bazen. Svi bazeni imaju ukupno više od 160 vodenih atrakcija. Ukupni smještajni kapaciteti u mjestu iznose 1200 ležajeva, od čega 500 u jednokrevetnim i dvokrevetnim sobama i apartmanima.¹⁶

Slika 6. Spa Premium dvokrevetna soba u Hotelu Villa Magdalena

Izvor: [Galerija slika - Wellness Hotel Villa Magdalena \(villa-magdalena.net\)](https://villa-magdalena.net) (26.6.2021.)

Wellness oaza sadrži finska saunu, infra saunu, parnu saunu, inox whirlpool, unutarnji i vanjski bazen, fitness oazu, tuševe, relax zonu, masaže i tretmani za ljepotu te nudi uslugu

¹⁶ [O mjestu \(htnet.hr\)](https://htnet.hr) 7.6.2021.

VIP spa doživljaja. Primjeri paketa u ponudi Krapinskih Toplica su Wellness romansa, Termalni užitak i Revitality.

Paket Wellnes romansa uključuje smještaj u luksuznoj Spa Premium sobi ili Spa Luxury Suitu s hidromasažnom kadom i termalnom vodom te terasom s panoramskim pogledom na okolicu, doručak poslužen u sobi, ekskluzivnu večeru u 5 slijedova, butelju vina ili bocu pjenušca po dolasku, neograničeno korištenje wellness & spa oaze, neograničeno korištenje fitness oaze te relax masaža aromatičnim uljima.

Paket Termalni užitak uključuje smještaj u luksuznoj Spa Premium sobi ili Spa Luxury suitu s hidromasažnom kadom i termalnom vodom te terasom s panoramskim pogledom na okolicu, polupansion po osobi - buffet doručak i ekskluzivnu večera u 5 slijedova, neograničeno korištenje panoramske wellness & spa oaze, neograničeno korištenje fitnessa, cjelodnevne ulaznice za kupanje u vodenom centru Aquae Vivae te 15% popusta za dodatne masaže ili tretmane.

Paket Revitality uključuje smještaj u luksuznoj Spa Premium sobi ili Spa Luxury Suitu s hidromasažnom kadom i termalnom vodom te terasom s panoramskim pogledom na okolicu, vitality pansion sa bogatim buffet doručkom, vitality ručkom u 2 slijeda, poslijepodnevni izbor čajeva u sobi i ekskluzivnom večerom u 5 slijedova, neograničeno korištenje panoramske wellness & spa oaze i neograničeno korištenje fitnessa. Paket uključuje tretmane kao što su klasična masaža cijelog tijela, masaža cijelog tijela uljem đumbira te oblog od đumbira koji ima detox učinak i potiče cirkulaciju, masaža stopala ili lica, Relax Gold masaža i tretman čokoladom (piling, masaža i maska).

5.1.2. Tuheljske Toplice

Tuheljske Toplice udaljene su tek 40 kilometara od Zagreba te su poznate po Vodenom planetu, kupalištu s više od 5000 m² vodene površine. Nastale su na samom izvoru termalne vode i ljekovitog peloidnog blata. Taj turističko-rekreativni centar s brojnim bazenima i atraktivnim vodenim parkom, velikim sadržajima bogatim wellness centrom, kao i smještajnim objektima ima sve za odmor i opuštanje te ga osim rekreativaca posjećuju i sportaši koji ondje dolaze zbog sportskih priprema pod stručnim nadzorom.

Slika 7. Terme Tuhelj

Izvor: [Terme Tuhelj | Tuheljske Toplice](#) (7.6.2021.)

Termalna voda Tuheljskih Toplica pogodna je kod upalnih i kroničnih reumatskih oboljenja, posebno kod artritisa i išijasa, bolesti dišnih organa, ginekoloških oboljenja te posttraumatskih i postoperativnih stanja. Terme Tuhelj imaju raznoliku ponudu za sve koji žele aktivni odmor: vanjska i unutarnja sportska igrališta, biciklističke i pješačke staze, wellness i saune, adrenalinski park i zorbing te najbolju ponudu wellness programa u Hrvatskoj: masaže, prilagođena njega lica i tijela, oblozi s ljekovitim blatom te program sauniranja. Termalno blato sazrijeva prirodnim putem na dnu izvora ljekovite termalne vode te u kombinaciji s vodom čini nepresušan izvor energije i zdravlja.¹⁷ Koristi se u tretmanima termalnim blatom i posebnim programima wellnessa u Svijetu sauna.

Wellness ponuda uključuje Vodeni planet, Svijet sauna, SPAeVITA Centar, bazene na izvoru i Private SPA. U ponudi su brojni paketi za obitelji, za parove, za umirovljenike i slično, primjerice: All inclusive ljeto, Spa opuštanje, Glamping Village, Paket za umirovljenike. Paket All inclusive ljeto uključuje minimalno dva puna pansiona, neograničeno piće uz obroke te gratis boravak za djecu. Paket Spa opuštanje uključuje neograničeno kupanje u bazenima Vodenog planeta, polupansion i ulaz u Svijet sauna. Paket Glamping Village uključuje minimalno jedno noćenje u luksuznim mobilnim kućicama, neograničeno kupanje u Vodenom planetu i poslužen doručak u košari u mobilnoj kućici.

¹⁷ [Termalna voda - Terme Tuhelj, Tuheljske Toplice, Hrvatska \(terme-tuhelj.hr\)](#) (25.6.2021.)

Smještajni objekti u Termama Tuhelj su: Hotel Well, Hostel Vila, Kamp Vita i Glamping Village Terme Tuhelj.

Slika 8. Glamping Village Terme Tuhelj

Izvor: [Terme Tuhelj, Tuheljske Toplice, Hrvatska \(terme-tuhelj.hr\)](https://www.terme-tuhelj.hr/) (29.6.2021.)

5.1.3. Stubičke Toplice

Specijalna bolnica Stubičke Toplice smjestila se u prostranom parku sa stoljetnim jelama između bregova Kapelšćak i Kamenjak, na mjestu sutoka potoka Vidak i Topličina.¹⁸ Lječilišna ponuda Stubičkih Toplica temelji se na ljekovitoj termalnoj vodi čija temperatura na izvoru iznosi 43 do 69,5°C. Termalno vrelo u upotrebi je od antičko-rimskog doba, a današnje lječilište datira iz 1811. godine. Zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac dao je izgraditi kupališnu zgradu s unutarnjim bazenom, kupelj, dvorane za ples te blagovaonicu. Specijalna bolnica obuhvaća tri objekta: Maksimilijan, Dijana i Toplice. Ukupno ima 267 kreveta, od toga je 150 kreveta u objektu Toplice na raspolaganju pacijentima čije liječenje u potpunosti pokriva HZZO.

Ljekovita termalna voda Stubičkih Toplica pogodna je za liječenje reumatizma zglobova i mišića, diskopatije te posttraumatskih stanja. U ponudi je i kriosaua odnosno

¹⁸ [O nama | Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Stubičke Toplice \(sbst.hr\)](https://www.sbst.hr/), 3.7.2021.

tretman izlaganja tijela ekstremno niskim temperaturama od $-110\text{ }^{\circ}\text{C}$ do $-190\text{ }^{\circ}\text{C}$, koji pozitivno utječe na izgled kože i podizanje imuniteta te podržava gubitak tjelesne težine. U ponudi su paket aranžmani bez terapija ili sa terapijama i lječničke usluge poput specijalističkih pregleda te fizikalne medicine i rehabilitacije. Wellness centar u ponudi ima bazen, whirlpool, podvodnu masažu, turska, finska i infracrvena sauna, ledenu fontanu, tropski tuševi, jacuzzi, prostore za masažu, relax zonu i krio komoru.

Slika 9. Zgrada Maksimilijan

Izvor: [Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Stubičke Toplice / Turistička zajednica Općine Stubičke Toplice \(tz-stubicke-toplice.hr\)](http://tz-stubicke-toplice.hr) (3.7.2021.)

Slika 10. Krio sauna za terapiju tekućim dušikom na $-160\text{ }^{\circ}\text{C}$

Izvor: [Krio sauna | Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Stubičke Toplice \(sbst.hr\)](http://sbst.hr) (3.7.2021.)

5.1.4. Terme Jezerčica

Terme Jezerčica nalaze se u Donjoj Stubici, udaljene četrdeset kilometara od Zagreba. Smještene su na samom izvoru prirodne ljekovite termalne vode čija temperatura iznosi 38°C te imaju suvremeno opremljen wellness centar s pet vrsta sauna te vodeni park s unutarnjim i vanjskim bazenima i atrakcijama.

Slika 11. Terme Jezerčica

Izvor: [Fotogalerija - Terme Jezerčica \(terme-jezercica.hr\)](http://fotogalerija-terme-jezercica.hr) (7.6.2021.)

Hotel Terme Jezerčica nudi udoban smještaj u 47 Standard i Superior soba. U sklopu hotela se nalazi kongresni centar sa četiri dvorane za sastanke koji može ugostiti do 200 uzvanika te restoran koji nudi tradicionalnu a la carte zagorsku kuhinju te dnevne pansionerske obroke s buffet stola.

Slika 12. Hotel Terme Jezerčica

Izvor: [Fotogalerija - Terme Jezerčica \(terme-jezercica.hr\)](http://fotogalerija-terme-jezercica.hr) (4.7.2021.)

Kamp Terme Jezerčica je smješten uz sam Hotel Terme Jezerčica. Opremljen je grijanim centralnim sanitarnim objektom s privatnim kupaonama, suvremenim priključcima na parcelama za auto kućice i prostoru za kampiranje te moderno opremljenim mobilnim kućicama. Kamp ima velik izbor sportsko-rekreacijskih sadržaja i animacijskih programa, uređena dječja igrališta, bogatu gastro ponudu Hotela Terme Jezerčica te besplatan pristup unutar njem i vanjskom prostoru Vodenog parka za sve goste kampa. U ponudi je smještaj u 15 mobilnih kućica, na 18 parcela za kampere i kamp kućice te 20 parcela za šatore.

Slika 13. Kamp Terme Jezerčica

Izvor: [Fotogalerija - Terme Jezerčica \(terme-jezercica.hr\)](http://fotogalerija-terme-jezercica.hr) (4.7.2021.)

U četiri ambijentalno uređene prostorije tim vrhunskih medicinskih fizioterapeuta pruža tretmane raznih masaža, tretmana tijela njege lica. Unutar Wellness & SPA centra se nalaze dva prostora za opuštanje i uživanje u toplim napicima. Osim klasične, turske i finske saune u ponudi je i aroma finska sauna, panoramska finska sauna, infracrvena sauna, vanjski whirlpool s terasom za sunčanje te hladni vanjski bazen za fazu hlađenja.¹⁹ Suvremeno opremljeni SPA centar nudi i uslugu hammama, whirlpool, prostor za opuštanje, vanjski hladni bazen za fazu hlađenja, vanjski whirlpool s terasom za sunčanje i VIP zonu za masažu u dvoje. Wellness centar hotela Terme Jezerčica nudi veliki izbor masaža zapadnih tehnika poput medicinske masaže, antistresne masaže, sportske masaže, kalifornijske masaže, anticelulitne masaže te limfne drenaže. U svim wellness tretmanima koriste se ulja najviše kvalitete, a sve masaže izvode školovani medicinski fizioterapeuti.²⁰

Wellness ponuda uključuje tradicionalne tajlandske masaže, Ayurvedske masaže, tretmane tijela na bazi čokolade, vina, meda i mlijeka, tretmane lica sa Afrodita čudotvornim kapljicama Hyaluron i Collagen, autohtona masaža Terme Jezerčica sa ručno rađenim biljnim tamponima, prirodne pilinge tijela sa travama, morskom soli i smeđim šećerom, u ljetnim mjesecima masaže na otvorenom tj. sunčane masaže, individualnu medicinsku gimnastiku sa fizioterapeutima te Hammam (turski ritual pranja tijela uz piling i masažu saponicom). Posebna ponuda je “Wellness day” koja uključuje cjelodnevno neograničeno korištenje SPA zone, cjelodnevni ulazak na Vodeni park i masažu eteričnim uljima melise i slatke naranče u trajanju od 30 minuta.

5.1.5. Life Class Terme Sveti Martin

Life Class Terme Sv. Martin smještene su u Međimurju, u neposrednoj blizini grada Čakovca. Imaju tradiciju kupališnog turizma od 1913. godine. U ponudi imaju aquapark, unutarnje i vanjske bazene s termalnom vodom, wellness centar s brojnim wellness programima, centar zdravlja s terapijama kraljevnice, bogate sportske terene, golf teren te autohtonu hranu s lokalnih gospodarstava. Pruža odmor tijekom cijele godine za brojne goste koji dolaze kako bi poboljšali zdravlje, spriječili bolesti te ostali u formi.

¹⁹ [Wellness & SPA centar - Terme Jezerčica \(terme-jezercica.hr\)](http://wellness-jezercica.hr) 4.7.2021.

²⁰ [Wellness - Terme Jezerčica \(terme-jezercica.hr\)](http://wellness-jezercica.hr) 4.7.2021.

Hotel Terme Sv. Martin nudi smještaj u: Double/Twin Room, Obiteljska soba, Superior Double/Twin Room s terasom, Deluxe Suite s terasom ili balkonom. Apartmani Terme Sv. Martin nude smještaj u 69 standard (za 2 do 3 osobe) i 29 family (za 4 do 5 osoba) apartmana smještenih tik do pitome šume.

Slika 14. Life Class Terme Sveti Martin

Izvor: [Ljekovita voda - Terme Sveti Martin](#) (7.6.2021.)

Hram Života je moderan bazenski kompleks s elementima antropozofske filozofije dr. Rudolfa Steinera i predstavlja izvor kvalitetnog življenja, zdravlja i potpune ravnoteže tijela, duha i uma.²¹ Paketi s besplatnim korištenjem Hrama života su: Samo nas dvoje, Decanter Gastro & Wellness i Wellness za 4 godišnja doba. Resort nudi više od 20 različitih masaža i sauna kao što su rimska i finska, a ukupna površina najsuvremenije wellness oaze u kontinentalnoj Hrvatskoj iznosi 1800 m².²² U ponudi su 4 vrste sauna i ledena spilja: finska sauna, parna sauna, bio sauna, Laconium rimska sauna i ledena spilja sa sibirskim nebom. Masaža Sv. Martin nudi kombinaciju masažnih tehnika koje sadrže elemente limfne drenaže, klasične masaže i akupresurne masaže, dok u u Thai Relaxing Corner-u stručno osoblje iz Tajlandske Kraljevske akademije provodi tradicionalne tajlandske masaže.

²¹ [The Temple of Life - Bazeni - Terme Sveti Martin](#), 4.7.2021.

²² [O wellness centru - Terme Sveti Martin](#), 4.7.2021.

Slika 15. Tajlandska masaža

Izvor: [Thai Relaxing Corner - Terme Sveti Martin](#) (4.7.2021.)

Posebna ponuda je Vip Suite. Vip Spa Suite je raskošno uređeni prostor koji se može unajmiti na 3 sata, a na raspolaganju su finska sauna i parna kupelj te relax prostor s glazbom po želji. Nudi izbor različitih paketa kao što su romantično iskustvo za dvoje, zdravim eliksirom ili Energy Balance. U sve pakete uključene su masaže koje gost može birati po svom ukusu, želji i potrebama.

Slika 16. Vip Spa Suite

Izvor: [O wellness centru - Terme Sveti Martin](#) (4.7.2021.)

5.1.6. Varaždinske Toplice

U sjeveroistočnom dijelu Hrvatskog Zagorja nalazi se grad Varaždinske Toplice koji je već u antičko doba bio prepoznat kao kupališna destinacija s termalnom vodom pod nazivom Aquae Iasae. To su najstarije toplice u Hrvatskoj koje u svojem središtu čuvaju jedan od najznačajnijih kontinentalnih arheoloških kompleksa - iskopine rimskog termalnog kupališta. Stari Rimljani još su u 2. stoljeću oko vrućeg izvora podigli naselje Aquae Iasae, koje je brzo postalo važno termalno lječilište Rimskog Carstva. Na arheološkom lokalitetu nalazi se termalni izvor i oko njega su forum, zgrada kupališta, bazilika te spomenici posvećeni nimfama i ostaci skulptura antičkih božica i bogova.

Voda ovdje izvire iz dubine od gotovo 1800 metara, a temperatura na izvorištu iznosi 58°C. Prirodni ljekoviti čimbenici, termalna sumporna voda i ljekoviti peloidi, upotrebljavaju za liječenje reumatskih, neuroloških i ortopedskih oboljenja te bolesti kralježnice. Varaždinske Toplice danas u ponudi imaju razne lječilišno-rekreativne sadržaje te vrhunske usluge fizikalne medicine i rehabilitacije, suvremeno opremljeni spa-centar s pet tipova sauna: turskom saunom, aromasaunom i klasičnom finskom saunom, panoramskom klasičnom finskom i infracrvenom saunom.

Slika 17. Aqua Iasae

Izvor: [Zavičajni muzej Varaždinske Toplice | Arheološki park Aquae Iasae - Zavičajni muzej Varaždinske Toplice \(zmvt.com.hr\)](https://zmvt.com.hr) (7.6.2021.)

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice u ponudi ima različite fizikalne postupke:

- ▶ balneoterapija - peloidni omoti,
- ▶ elektroterapija - galvanizacija, elektrostimulacija, infracrvena lampa, magnetoterapija, parafinoterapija - parafinska kupka,
- ▶ masaže - micro masaža, manuelna limfna drenaža, ručna masaža,
- ▶ hidroterapija - izmjenične kupke za ruke i noge, medicinska gimnastika u bazenu, hidromasaža u kadi, krioterapija,
- ▶ kineziterapija - medicinska gimnastika, bicikl, lokomotorni trening, vježbe hoda i vježbe disanja.

Primjeri zdravstvenih programa su VT program mršavljenja, Velika kura i Mala kura. VT model mršavljenja nudi program redukcije tjelesne težine koji uključuje smještaj na bazi punog pansiona, pregled liječnika specijaliste fizikalne medicine, Astrandov test, kineziološki program pod vodstvom kineziologa. ručnu masažu, dijetalnu prehranu i saunu. Velika kura preporuča se za upalne i degenerativne bolesti zglobova i kralježnice, ozljede i stanja nakon operativnih zahvata na mišićima, kostima, zglobovima i težih reumatskih oboljenja. Program uključuje smještaj na bazi punog pansiona, specijalističke preglede, laboratorijsku obradu, grupnu medicinsku gimnastiku u dvorani i bazenu, ručnu masažu, hidromasažu, blatne omote te fizikalnoterapijske procedure po preporuci liječnika, primjerice elektroterapiju, magnetoterapiju, laser ili ultrazvuk.

Slika 18. Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice

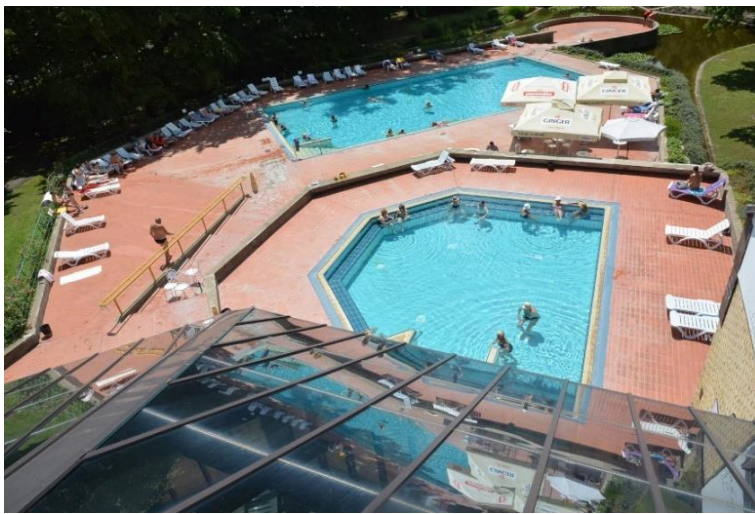

Izvor: [Minerva u novome sjaju, završen najveći projekt energetske obnove u Hrvatskoj | | Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice \(26.6.2021.\)](#)

5.1.7. Daruvarske Toplice

U samom središtu grada Daruvara, grada smještenog u brežuljkastom predjelu podno Papuka, koji je udaljen 130 km od Zagreba, smještene su Daruvarske toplice. Nalaze se na samim izvorima ljekovite termalne vode i mineralnog blata, a okružene su Julijevim parkom koji ima veliku spomeničku i hortikulturnu vrijednost.

Slika 19. Daruvarske Toplice

Izvor: [Galerija: Opjevane toplice za dušu, tijelo i - ženske probleme str. 1 | Večernji.hr \(vecernji.hr\)](#) (7.6.2021.)

Kao prirodni ljekoviti čimbenici upotrebljavaju se termalne vode iz skupine akrototermi čija temperatura iznosi 39,2 do 47,5 °C, a u njihovom sastavu prevladavaju kalcij, magnezij i hidrokarbonati, te ljekovito mineralno blato fango čija se nalazišta nalaze uz same izvore. Daruvarske Toplice specijalizirane su za liječenje reumatskih bolesti, medicinsku rehabilitaciju, rehabilitaciju sportaša te za provođenje programa pomoći u liječenju neplodnosti. Lječilište uz tretmane temeljene na ljekovitoj termalnoj vodi i mineralnom blatu koji pomažu kod steriliteta, razvija i wellness-spa programe te medicinske sportsko-rekreacijske i rehabilitacijske tretmane.

Smještajni objekti u Daruvarskim Toplicama su Lječilišni Hotel Termal i Depandansa Arcadia. Nalaze se u samom centru Julijevog parka koji je jedan od najstarijih parkova u

Hrvatskoj i zaštićeni povijesni pejzažni perivoj. U njemu se nalaze povijesne građevine, dječje igralište, Rimska park šuma te jezero i brojne uređene šetnice.

Wellness centar Daruvarskih toplica nalazi se na samim izvorima termalne vode i ljekovitog blata te nudi dva otvorena i jedan zatvoreni bazen, spa zonu sa jacuzzijem i zonom za opuštanje, finsku i parnu saunu te svijet masaža - zona za njegu lica i tijela (limfna drenaža, anticelulitna masaža, masaža lica, antistresna masaža, sportska masaža, medicinska masaža, hot stone masaža).

U ponudi imaju različite postupke fizikalne terapije, kao što su:

- ▶ elektroterapija - magnetoterapija, galvanizacija, ultrazvuk
- ▶ hidroterapija - grupne vježbe u bazenu, izmjenične kupke
- ▶ kineziterapija - medicinska gimnastika, rasteretne vježbe, vježbe s pomagalicama
- ▶ masaže - klasična ručna masaža, manuelna limfna drenaža, hidromasaža
- ▶ termoterapije - fango, parafin, krioterapija.

Primjeri zdravstvenih programa su:

- ▶ Pansion uz ambulantno liječenje
- ▶ Mali paket zdravlja
- ▶ Srednji paket zdravlja
- ▶ Veliki paket zdravlja
- ▶ Priprema za operaciju
- ▶ Radost života (liječenje ginekoloških bolesti i steriliteta)
- ▶ Terapija kronične boli
- ▶ Vrijeme za mene

Individualni zdravstveni tretmani sportaša provode se na Odjelu za prevenciju i liječenje sportskih ozljeda, pod nadzorom stručnog tima liječnika sportske medicine i kineziologa.

5.1.8. Top-Terme Topusko

Topusko je smješteno u Sisačko-moslavačkoj županiji, 65 km od Zagreba. Njegova povijest seže prije više od 3000 godina kada su Japodi došli na prirodne izvore mineralne vode. Rimljani su također ostavili tragove termi za ratnike. Topusko u 19. stoljeću, zahvaljujući informacijama o vrijednosti termalnog izvora i zraka, postaje okupljalište za velikaše i plemiće

iz mnogih europskih zemalja. Termalna voda u Topuskom je voda vulkanskog podrijetla čija temperatura na izvoru iznosi od 68°C do 72°C te se zbog svoje kvalitete nalazi u samom europskom vrhu. Voda vulkanskog podrijetla pogodna je za liječenje i rehabilitaciju živčanog, mišićnog i lokomotornog sustava. Na njoj se temelji i bogata ponuda wellnessa s rekreativnim sadržajima. Uz liječenje toplom mineralnom vodom Lječilište Topusko u ponudi ima i liječenje ljekovitim blatom.

Slika 20. Top Terme Topusko

Izvor: [Sadržaji i bazeni | Top-Terme Topusko \(topterme.hr\)](https://topterme.hr) (7.6.2021.)

Hotel Toplica Topusko smješten je na mirnoj lokaciji u blizini rijeke Gline, a gostima nudi besplatno korištenje 5 vanjskih i 1 unutarnjeg bazena s termalnom vodom. Hotel Toplica raspolaže s 277 ležajeva u dvokrevetnim i jednokrevetnim sobama, a gostima nudi korištenje 5 vanjskih i 1 unutarnjeg bazena s termalnom vodom. Područje oko bazena uključuje dječje igralište i restoran u kojem se poslužuju razna jela i pića, a u okviru objekta nalaze se suvenirnica, frizerski salon i bankomati. Gosti mogu koristiti saunu, kuglanu, sportsku dvoranu i stolni tenis, dok se na kompleksu otvorenih bazena može igrati tenis, stolni tenis, mini golf, odbojka na pijesku, kuglati i plivati. Topusko nudi paintball, rafting na Mrežnici, Korani i Uni, biciklizam, šetnje, ribolov, lov i branje gljiva i kestena u jesen te organizaciju izleta u Nacionalni park Plitvice, Park prirode Lonjsko polje, Zagreb i vinske podruge Moslavačke županije. U ponudi su različiti paketi kao što su paket za managere, ride the bike, teambuilding

paket, obiteljski paketi, sportske pripreme, termalni wellness paket, program mršavljenja, kontrolirani preventivni wellness program i programirani aktivni odmor, primjerice:

- ▶ Ride the bike uključuje: polupansion, neograničeno korištenje bazena i fitnessa, sauna, parcijalna ručna masaža, biciklistička karta
- ▶ Teambuilding paket za grupe uključuje: polupansion, orijentacijsko hodanje, sauna, aqua aerobic i igre bez granica ili kuglana, karaoke, animacija, DJ, koktel party na bazenu hotela, neograničeno korištenje hotelskog bazena, neograničeno korištenje fitness studija, u cijenu aranžmana je uključen animator/sudac/vodič
- ▶ Program mršavljenja uključuje: provjera inicijalnog statusa (kompletna analiza tjelesnog sastava, spirometrija, mjerenje krvnog tlaka), savjetovanje o pravilnoj prehrani, Poseban režim prehrane prilagođen stanju, jutarnja gimnastika, nordijsko hodanje, vježbe u bazenu, plivanje u bazenu s termalnom vodom, vježbanje po posebnom programu, sauna, podvodna masaža u kadi s termalnom vodom, anticelulitni tretman s termodekom
- ▶ Programirani aktivni odmor za grupe 20 do 50 osoba u trajanju od 7 dana uključuje: piće dobrodošlice, provjera inicijalnog statusa, vježbe za kralježnicu, vježbe u bazenu, nordijsko hodanje sa podukom, pješačke ture po označenim stazama, podvodnu masažu, plesne večeri, neograničeno korištenje fitnessa, bazena i kuglane

Lječilište Topusko raspolaže s kapacitetom od 144 ležaja u dvokrevetnim i jednokrevetnim sobama i 4 novouređena apartmana, Ugovorom je vezan s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje, a usluge pruža i privatnim korisnicima.²³

Usluge lječilišta su:

- ▶ Rehabilitacija neuroloških pacijenata
- ▶ Rehabilitacija reumatoloških pacijenata
- ▶ Rehabilitacija ortopedskih poremećaja
- ▶ Preoperativna rehabilitacija
- ▶ Postoperativna rehabilitacija
- ▶ Rehabilitacija pacijenata nakon moždanog udara
- ▶ Vertebralni i vertebrogeni sindromi - kineziterapija
- ▶ Dijagnostika i rehabilitacija djece

²³ [Smještajni kapacitet | Lječilište Topusko \(ljeciliste-topusko.hr\)](http://Smještajni%20kapacitet%20|%20Lječilište%20Topusko%20(ljeciliste-topusko.hr)) 4.7.2021.

6. ZAKLJUČAK

Zdravstveni turizam je jedan od najstarijih oblika turizma te spada među najzastupljenije oblike turizma u Hrvatskoj. Zbog suvremenog ubrzanog načina života ispunjenog stresom javlja se sve veća potreba za opuštanjem i bijegom od svakodnevice, a briga za fizičko i mentalno zdravlje pojedinca postaje sve važnija. Zdravstveni turizam sastoji se od tri segmenta, a to su wellness turizam, lječilišni turizam i medicinski turizam, koji se razlikuju prema proizvodima i uslugama koje pružaju, njihovim ciljevima te mjestu na kojem se te usluge i proizvodi pružaju.

Prirodni ljekoviti činitelji čine resursnu osnovu zdravstvenog turizma. Prirodne predispozicije poput ugodne klime, blagog podneblja i bogatstvo različitih prirodnih činitelja omogućile su razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj već u antičko doba. U Hrvatskoj su tada postojale Aquae Balissae (današnje Daruvarske Toplice), Aquae Vivae (današnje Krapinske Toplice) i Aquae Iasae (današnje Varaždinske Toplice). Hrvatska se nalazi u samom vrhu UNESCO-va popisa bogatstva vode u Europi ali i u svijetu. Većina najpoznatijih termi i lječilišta nalazi se u središnjoj Hrvatskoj, kao što su primjerice Topusko, Krapinske Toplice i Terme Sv. Martin, koje po kvaliteti spadaju među najbolje mineralne vode u Europi.

Hrvatska ima bogatu ponudu lječilišnog, medicinskog i wellness turizma koja je disperzirana diljem zemlje, ali pojačana koncentracija je u primorskoj, sjeverozapadnoj Hrvatskoj te u županijama sjeverne Hrvatske i na području Zagreba. Terme Tuhelj, Terme Jezerčica i Terme Sv. Martin odlikuju se bogatom wellness ponudom. Važna prirodna lječilišta u središnjoj Hrvatskoj su Lječilište Topusko i Top Terme Topusko sa mineralnom vodom koja je treća po kvaliteti u Europi, te specijalne bolnice Varaždinske Toplice, Stubičke Toplice, Krapinske Toplice i Daruvarske Toplice.

POPIS LITERATURE

Stručne knjige

1. Dujmović M., Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula, 2014.
2. Hrvatski turizam: plavo, bijelo, zeleno, Institut za Turizam, Zagreb, 2006.
3. Vukonić B., Povijest hrvatskog turizma, PROMETEJ, Zagreb, 2005.

Znanstveni radovi

1. Ivanišević G., Prirodne pretpostavke zdravstvenog turizma u Hrvatskoj, Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, <https://hrcak.srce.hr/170952>, 1.3.2021.
2. Ivandić N., Kunst I., Telišman-Košuta N., Pretpostavke održivosti zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj - načela razvoja i ključni činitelji uspjeha, Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, <https://hrcak.srce.hr/170953>, 1.3.2021.

Internetske stranice

1. Službene stranice Hrvatske Turističke zajednice, [Središnja Hrvatska – mineralne vode među najboljima u Europi \(croatia.hr\)](#), 1.3.2021.
2. Hrvatska.eu - Zemlja i ljudi, [Hrvatska.eu - Zemlja i ljudi \(croatia.eu\)](#), 26.5.2021.
3. Glas Koncila, [TERMOMINERALNE VODE Golemi potencijal koji vapi da ga se iskoristi | Glas Koncila \(glas-koncila.hr\)](#), 27.5.2021.
4. Nacional.hr, [Wellness industrija koja osvaja Hrvatsku – NACIONAL.HR](#), 4.6.2021.
5. Krapinske Toplice, <http://www.krapinsketoplice.com/>, 1.3.2021.
6. Terme Tuhelj, <http://www.terme-tuhelj.hr/>, 1.3.2021.
7. Terme Jezerčica, <http://terme-jezercica.hr/>, 1.3.2021.
8. Turistička Zajednica Općine Stubičke Toplice, [Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Stubičke Toplice / Turistička zajednica Općine Stubičke Toplice \(tz-stubicke-toplice.hr\)](#), 7.6.2021.
9. Zavičajni muzej Varaždinske Toplice, [Zavičajni muzej Varaždinske Toplice | Arheološki park Aquae Iasae - Zavičajni muzej Varaždinske Toplice \(zmv.com.hr\)](#), 7.6.2021.
10. ABC Geografija, [Toplice Rimskog Carstva - ABC Geografija](#), 7.6.2021.

11. Povijest.hr, [Aquae Iasae: elitno rimsko lječilište | Povijest.hr](#), 7.6.2021.
12. Top-Terme Topusko, [Početna | Top-Terme Topusko \(topterme.hr\)](#), 7.6.2021.
13. Daruvarske Toplice, [Daruvarske toplice Naslovnica \(daruvarske-toplice.hr\)](#), 7.6.2021.
14. Visit Bath, [Spa Heritage | Visit Bath](#), 25.6.2021.
15. Terme Sv. Martin, [Terme Sveti Martin](#), 4.7.2021.
16. Lječilište Topusko, [Lječilište Topusko | Na izvoru zdravlja \(ljeciliste-topusko.hr\)](#), 4.7.2021.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Oblici zdravstvenog turizma i pružatelji zdravstveno-turističkih usluga.....	3
Tablica 2. Elementi wellnessa.....	5
Tablica 3. Prirodni ljekoviti činitelji	11
Tablica 4. Podjela klimatskih činitelja	12
Tablica 5. Pružatelji usluga zdravstvenog turizma u Hrvatskoj.....	16
Tablica 6. Lječilišna mjesta u Republici Hrvatskoj	17

POPIS GEOGRAFSKIH KARATA I SLIKA

Geografska karta 1. Suвременa regionalna podjela Republike Hrvatske	14
Geografska karta 2. Geotermalni potencijal Hrvatske	15
Slika 1. Thalassotherapia Opatija, Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti srca, pluća i reumatizma	4
Slika 2. Dental Centar Dubravica.....	6
Slika 3. Rimske terme u Bathu.....	8
Slika 4. Hamam sultanije Hurem koji datira iz 1556. godine	8
Slika 5. Krapinske Toplice.....	18
Slika 6. Spa Premium dvokrevetna soba u Hotelu Villa Magdalena	19
Slika 7. Terme Tuhelj	21
Slika 8. Glamping Village Terme Tuhelj	22
Slika 9. Zgrada Maksimilijan.....	23
Slika 10. Krio sauna za terapiju tekućim dušikom na -160°C	23
Slika 11. Terme Jezerčica	24
Slika 12. Hotel Terme Jezerčica.....	25
Slika 13. Kamp Terme Jezerčica.....	25
Slika 14. Life Class Terme Sveti Martin	27
Slika 15. Tajlandska masaža	28
Slika 16. Vip Spa Suite.....	28
Slika 17. Aqua Iasae	29
Slika 18. Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice.....	30
Slika 19. Daruvarske Toplice.....	31
Slika 20. Top Terme Topusko.....	33